

धर्मदाता

तीर्थोनेपथ

३२९ संख्या : ५८५

अ. नं ३६

संस्कृत

(1)

॥ राष्ट्रीय संस्कृत एवं भाषा संस्थान ॥

"Joint Project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Sanskrit Sansthan Mandal."

(2)

श्रीगणेशायनमः॥ रामकोदुक्तहेमादिंमाधवं निर्णयामृतं। वीक्ष्य निर्णयी संधुं च समृतिर
 पूर्णमादरात्। निर्णयोद्बन्धतः सारसुकोद्वारं फलोम्यहं। राघवो विदुपां प्रीत्ये संक्षेपात्तिथि
 निर्णयं। कर्कुकाभिर्बित्रभिर्निर्णयोद्वारनामके। अथ तिथि निर्णयः। तिथि द्वैष्ठा।
 शुद्धावेद्वाच। तत्र शुद्धासंपूर्णत्वा निर्णया नहर्ता। तिथिं तरहृषिता विद्वा। वेधस्तु सायं
 प्रात् स्त्रियसुकृतकः। प्रातः कैश्चित्तद्वैष्ठा। प्युक्तः। द्वितीयिवर्शे वेदैषु उपवासेऽक्षमः। य
 थानागोद्वादशनाडीभिर्द्वैष्ठवं च दृष्ट्या। तथा। भवाण्यादशनाडीभिर्द्वैष्ठयस्युत्तराति
 धि। खत्त्वा द्वैष्ठकालव्यापिनीतिथि द्वैष्ठा। एकमन्त्रे मध्याङ्कव्याप्तिनीतिथि ग्राह्या।
 मध्याङ्कः पंचधारविभक्त्यादिनस्यत्पूर्वामभागः। उभयद्वन्यातोऽर्थतिसाधकः। उभ
 यद्वन्याप्यभावेच दृष्ट्या। नलं द्वैतेतु। तत्र हेवानदानफलकं रात्रिभोजने। तत्र जरोषव्यापि
 नीश्राह्या। प्रदोषव्यापिनीश्राह्या। तिथि निर्णयत सदैति यत्साक्षः। सायं संध्यात्रघटिकाभल्लादु

पारभास्तरतिरुक्तांदेनेः। इडं च यस्य संघात्या भूत्र च व्याहीमानिकर्मणि संघातां परिवर्जु प्रेरा।
आहारमेष्टुनं नेद्रास्त्राध्यायं च ब्रह्मर्थकं मिति माकेऽयेन भोजनानेष्टुत्। मुकुर्त्तेऽनंहननेत्तु
श्वदंतिमन्त्रैषिणः। न खं व्रह्मनान्तक्त्वं सन्येगणाधिष्ठिभविष्योऽक्तेः। गोडास्तु। प्रदोषोऽस्तु
मयाहृध्वं घरिकाद्यमिष्यत्वं तसोऽक्तेः। एष न नेत्रं कृत्यनेष्ट्वाश्वाग्रास्त्रभेदज्ञनगोचरस्य नि
षेधात्युक्तं। तत्रावधेनिष्पेधात्रा। न दं निष्पेधात्रा कर्त्तुमीतु गृहस्थ्यो। वधिसंयुतः। यस्तिन्द्रवेष्टवाचेव
कुर्यात्तमादिवाकरमिति माधवीष्य। मुकुर्त्तेऽनेत्रावदेव। अनाश्रमो व्याश्रमीस्यादपत्नीकोपि
पुनवात्तेऽतिस्याहोक्तेः। हारनक्तेऽवशेषम्। ग्रादर्त्तेऽस्तु देव। उद्यस्यास्त्राहृष्या हारनक्तेऽतेति
धीरत्ति। अन्यनक्तेऽलुसक्रात्मादाविद्वान्वत्वा। निष्पध्यस्मराग प्राप्तभोजनगोचरत्वेन वैधाच्चा
धर्कत्वात्। इदनुद्युपव्याप्तेष्वोपरा। अनादिर्त्तेष्वामहनरत्वेष्वास्तु। हावव्यभोजनं स्त्रान्तस्य माहात्मा
पवा। अग्निकार्यमधः शश्यानक्तभोजीष्वाचरत्। अग्निकार्यव्याप्तिनिहोमः। इति नक्ता। अथ प्रहोषः
तत्र न पोदृष्ट्याशानवास्तर प्रमुखाम्यास्त्रं हृष्टु गणादेव कर्त्तव्यत्वावदाहत ग्रतोष्टशनपूजनभोजना

(3)

२

संप्रदोष ब्रतं तस्मादेष व्यापिन्यो कर्तव्यं। प्रदोषक्षमा द्विविधः। अवैटको वैटकश्च। स्कादेलं अस्त
 मानात् स्तुवेभट्टकात्रम् अस्तमानानं तरं घाटकात्रयः। प्रदोषस्तु अवैटकः पंचरात्रपरः। वैट
 कः प्रदोषस्तु। त्रिमुहूर्तः व्रदोषः स्याऽन्वानस्तु गतस्तु निः। अस्तमानेस्तमारथ्यसाध्यः सम्बन्ध
 डिक्षाः। त्रवोदीशात्थारात्रोसो पहुः। त्रिवेदं नं शुभेः। अन्यतरादने प्रदोषव्याप्तो स्मशे
 वास्तेवथात्। इन्दूयोपप्रदोषव्याप्तिसंस्कृतदेशस्य र्षेतदाधिष्ठाया। श्राव्या। श्रोतस्मार्तकं ध्रोहसावंसंध्यामुपा
 स्यहोमो नं प्रदोषपूजामारभेत्तरतिहु
 त्तु अस्तमनप्रदोषव्रतानिणीयः। अस्त्तानं तरं वैट
 हत्तेः प्रदोषः। इन्दूयोपव्याप्तिपरा। इति प्रदोषः।। अभ्यन्तिपदादितिथिनिषीयः। भुक्त्तु प्रतिपद
 वैटाहुव्यापिनीश्राव्या। तद्भावेसायाहुव्यापिनीश्राव्युनिमाधवः। कृष्णप्रतिपदस्तरा। द्वितीयाहु
 द्वाप्रवर्जनीश्रुक्तोत्तरा। नृतीयारभाव्यात्तिरक्तापरा। गोरवत्तु अद्वामपि पूर्वस्त्वामुहूर्तमा
 व्यापिपरा। व्युथीगणेशाव्रतव्यातारक्तापरेव। गणेशाव्रतेलृतीयायुलाश्राव्या। नव्याहुव्यापिनीश्राव्या

२

(3A)

द्योतमाधवः पुरदिनेन तु स्त्वे परा। अन्यथा पूर्वपुभयदि नेतस्त्वेत इभा वे पूर्ववा। कृष्णेष्वेव मैति वे
 माधवः। रामकौतुकान्जीयसिंधोचक्षुलन्तु अभीतं करम्भान्द्रोदयव्यापिनी प्राप्ते सुक्तं। दिनहृ
 ये तस्त्वेष्वर्वा। तदभा वे पूर्ववा। अन्तार्थं तन मंत्रः। विनायकन मूले लक्ष्मी द्विप्रदो यज्ञा। सूक्ष्मसं
 कष्ट नाशाय गृहणार्घ्यन मास्तुते। उमाकृतन मूले लक्ष्मी संभृत्यारम्भा। गृहणार्घ्यम् वा
 इत्तं लंबोदरन मास्तुते। तिथीनामृतं तद्विग्रहणार्घ्यन विवरणार्घ्यन सो
 ते नूमोस्तुते। कृष्णाभ्युत्तु अभीतु संशु
 त्वते। कृष्णार्घ्यवादत्ते रोगहण्डासद्विनः राशिन्।
 त्योतिष्ठमते नूमस्तुत्यं नमस्तुत्योतिष्ठान्। तस्त्वे रोगणी कोत्तरं सौमामद्विजे राज्यस्त्वे
 द्विवायशा लिङ्गे। रोगहण्डासहिताय तिग्रहणं कृष्णामीमाधवमते संवाय पूर्ववा। कृष्णापूर्वाभुक्तो ग
 रुते हेमाद्रिः। नागब्रते परा। अन्यत्र एवं तिक्तमछाकृतः। वष्टीस्त्रं हृष्ट्याति रक्तापरेव। संहस्रमीम
 वर्णपूर्ववा। अष्टमीकृष्णापूर्ववा। शिवरात्र्याहृत्यवृक्ष्याय परा। नवमीसर्वायि
 पूर्ववा। दशमीमाधवमते कृष्णापूर्ववा। हेमाद्रिमते भैरवैसर्वाय परा। कृमलाकरत्त्वद्विभिन्न

(५)

३

वनीपुत्रेयात्येत्याह। नवसुीयुक्तालाभेष्टोदयिकीग्रामेति निर्णयमतः। अथेकादशीसाहि
 धा। शुद्धाविद्वत्वा। तत्रेशुद्धापिसमन्वयनाधिकभैरवेनत्रिधा। इयमपि हादश्वनसमाधिकप्रसेण प्रे
 स्तेकंत्रिविभाग। एवंनवभैरवाः। विद्वाऽप्येव। एव मष्टादृशमेदाः। पथा। शुद्धसमा। हादशीसमा।
 श्रुद्धसमादादशीन्यना। रशुद्धसमादादशीन्यना। श्रुद्धन्यनसमदृदशी। शुद्धन्यनदादशी।
 शुद्धन्यनविधिकदादशी। शुद्धाधिकसमदृदशी। शुद्धन्यनदादशी। शुद्धाधिकदादशी। विद्वसम
 समदादशी। विद्वसमन्वयनदादशी। विद्वन्यनदादशी। विद्वन्यनदादशी। विद्वन्यनाधि
 कदादशी। विद्वाधिकसमदादशी। ५। विद्वन्यनदादशी। ६। विद्वाधिकाधिकदादशी। त
 त्रादेवेष्टवनिर्णयः। सर्व्योदयात्स्वर्णहि। तपिधिकप्राविष्टकादशी। शुद्धा। षट्यंचाशलय
 टिकानंतरं ल्याणिदशमीप्रवर्त्तावद्वा। लवविद्वसुर्वधात्येव। शुद्धाभैरवेषुत्तीयषु
 दूससमाष्टमनवमयक्षेषु परापोष्यो। अन्येषु प्रवेतिमाधवक्षमलाक्षरा। ७। अथस्मात्
 नामद्येदिग्येदशमीसङ्गावेविद्वान्याशुद्धा। ननशुद्धासद्युशुद्धसमादिष्टप्रसेषु प्रवेषो
 ष्यतिमाधवपराशरमतेनिर्णयामृतगमकोलुक्षमलाक्षरादिकद्वमतः। तत्रायषट्प्रसेषो
 सर्वेषु लराग्रात्यतिहेमादिः। एतद्वैष्टवविषयमितिक्षमलाक्षरः। सप्तमाष्टमभैरवाः

३

६A) एहस्येः सकामैश्वर्वा। यतिवनस्त्विधकभिस्तराग्राया। अष्टमस्तेदेविस्मुपीतिकामैह
पवास्तद्यं कार्यमिति निर्वयासिंधौ हमाद्विमतं। नवमपक्षे सर्वेषां परेव। दशमैकादशयोऽस
स्योर्ग्ट इस्कः पूर्वोपतिलिङ्गतराग्राह्या। द्वादशपक्षे सर्वेषां परेव। त्रयोदशम् उपविष्टयामृ
तमतेसर्वेषां पर्वा। कमलाकरस्त्वं चुक्तरणं चुनवतां च परान्येषां पर्वा। चतुर्दशपक्षे पूर्वेव।
मदनरत्ने मुमुक्षुणां परान्येषां पूर्वापि च द्वा पक्षाहमाद्विमाथवमतेपरा। निर्णयामृतम्
द्वनरत्नेपूर्वा। षाडशपक्षे निर्णयाति च तत्त्वां षां पूर्वेव। निर्णयामृतमतेपरा। माघवमते
एहस्येः पूर्वो। यतिविधवावनस्तेवं परं प्रथमा। सप्तदशपक्षे मासिपापक्षयाद्विषु प्री
तिकामैर्यतिविधवाभिश्वपराग्राया। एहस्येः पूर्वा। निर्णयासिंधौ एहस्येनन्तरे कायो। अ
ष्टादशो सर्वेषां मुत्तरेव। वेधसंदेहज्योतिविधवापराग्राह्यतवाच्छिद्वलं। वेष्ट
वावद्यमिति कमलाकरः। एकादशैवोपित्रोः श्राद्धेसततत्त्वापितृशेषमातिप्रेतो
द्वादशीयदाप्राप्तातदामाध्याक्षिकीक्रियामाकृष्णप्राप्तरेव पारणं कायं त्संकटे प्ररा
ष्ट्रवतादौजलाद्विनापारणं कायं। द्वादशयाः प्रथमः पादेहुरवासरसंज्ञितः। तवर्ज्ञयेत्।

(5)

४

द्वादशीपूर्वे वि । त्रयोदशीसर्वमतेशुक्राष्टवक्ष्यात्तरा । चतुर्दशीसर्वमतेकृष्णार्बद्धिको
 नराउपवासे द्वयापिपरेति महनरत्नै । शिवरात्रिवृत्तु हमादिमते तुंबुडुरा त्रिमापिनी
 ग्रात्या । साम्यपूर्वा । निर्णयसिध्दे प्रदोषनिशीथाम्यव्याप्तवभाग्यशिवरात्रिवृत्ति
 एतव्यास्तुक्त । अमाह्येत्युक्तदनपितदवप्रैस्थोपवास्यादौ परग्रात्या । आदेशमात्रे
 धाभक्तदिनस्यमध्योभागोपराह्नस्तु त्रिपूज्यात्या । दिनद्यतत्सत्वेसर्वपूर्व
 ह्लव्यापिनीग्रात्या । दिनद्येष्वपराह्नव्याप्त्या । वेशातो व्याप्त्योचतिथि क्षमेसति पूर्वेति
 हमादिः । दिनद्येष्वपराह्नव्याप्त्या । निरामिकस्तु तुपकालव्याप्तिनी
 ग्रात्या । अपराह्नव्यापिनी । सर्वेषामुख्या । तिथिसाम्यसनिवृद्धोपरा । भयपूर्वा । वेष
 म्यधिकात्यात्या । दिनद्येष्वपराह्नस्तु तुपकालव्यापिनी । तिमाध्यवगः दिनद्येष्वपुनु
 पकालव्याप्त्योपरा । कुलुपस्तुपंचधावभक्तदिवसस्यन्तनीयोभागः । मार्गकालेस्तु
 वर्णन्त्यनुर्भवागः । प्रतिष्ठायभागत्रयम् । तत्रमध्याङ्कतस्तुवेवापर्वप्रतिष्ठाः सधौत
 दह्योगः । अन्त्राङ्कोद्धाविभागः । मध्याङ्काद्यं सधौपराङ्कयागश्तिमाधवः । हे

(5A)

मादिमतेपरद्दिने प्रतिपञ्चुर्भवरणेसति द्वितीयादिषु क्षमगता सुपूर्वद्वियागः। अन्यथा
 परस्मिन् । वंदोदयद्विने निषेद्धः। अपराह्ण सधौतु चतुर्थवरणोपकार्यं इति माधवः। एत
 त्योर्ण मासूपरमिति निर्णयति खिं खो। अमायां विशेषः। निषिपद्विसायं द्वितीया निषुहृत्त
 स्थर्ण चितु दश्यामन्वाधानं। वाजसनोपिना संधिद्विने न्वाधानं। परोऽनुवाग इति माधवः।
 नेतिकमल्करनं तोऽन्नरीयाणां च दर्शनं पियागः। एवं स्मार्तस्त्वालौ पापकोपि। पिंडपि
 लवहस्त्वकास्यायनानां यगद्विनार्थं नाभाश्वलायनानां रोष्यवर्णिण। रवं इति
 थोपूर्वद्विने अन्नादं परद्विने पिंडपत्ति ॥ द्वितीयामन्याति धिनिर्णयः॥ ॥ अथवा
 द्वातिथ्य योनिणीयं तोऽन्नवारो वन्न ॥ १। मेष प्राग्दर्ढं दशधाटका युण्यकालः। ये
 त्रशुद्धप्रतिपद्दत्यव्यापिनी ग्राह्या। द्विनद्यत द्यानावव्याप्तो वपूर्वेन। अत्र तेला
 भ्यं गो निस्तः। तत्त्वीयागोरीत्रते मुहूर्तमित्राप्युत्तरा। शुद्धाधिकापिवरा। दूयं मन्वा
 द्विरघि। मन्वादभ्यश्वसर्वाः शुद्धाः पूर्वाङ्गिकाः। पूर्वाङ्गिपरगाद्वित्तहनार्थः। अथवा
 बतीश्वाद्वानिनस्यामि। तानि निलु। अमामनुयुगं क्रांतिधृतिपातमहाठयः। अन्वे

(6)

५

एकं च पूर्वे युः बधन सः प्रकीर्तिः चैत्रशुक्राष्टम्यां स वान्य उत्पत्तिः । अथ दशाव
 तारा ॥ चैत्रेतु शुक्रं च म्यां स वान्य भीनस्तप्त कृष्णे तु शुक्राष्ट श्याम्यां कृमस्तप्त
 गोहीः । चैत्रशुक्रं च म्यां लुहरिका राहस्तप्त कृष्णे तु शुक्राष्ट श्याम्यां वै श्वाखे शु
 क्रं पक्षके । मासिभाइ परे शुक्राष्ट श्याम नोहरि । राधशुक्रलृतीयायां रामोभा
 गवस्तप्त कृष्णे तु शुक्रं च म्यां तराष्ट्राष्ट्रमजः । नमस्येतु न तीयायां वद्भु
 द्रोभक्षीहीः । श्वावणी वज्रलैश्यां इत्तदाहस्तप्त कृष्णे तु शुक्रं च म्यां तीयायां वो
 द्वः कल्की भविष्यतः रति । एतश्च चित् तु वासुकानां नित्याः । अन्येषां तु श्याम्याः ।
 चैत्रशुक्रं च मीरामन च मीसामच्छ यापनी ग्राम्या । इनद्वये तत्सत्वपितृ
 भावे वामुनवैसुवामपि पूर्वात्मा चरव ग्राम्या । यदा प्रातस्त्रिमुहूर्जनिवप्ति
 दशमी चक्षयन द्वात्सूर्यो द्वयात्मागेव समाप्य तेतदा स्मार्तानां नवेव एकादशी नि
 र्मित्तोपवास्त्रात्मन च मी ब्रता गपाणपलोपः स्यात् । अतोष्टमी विद्वनस्मान्तः कामीति
 निर्णयास्त्रं धौषरथाष्ट्रिः । चैत्रेमासिस्तेपक्षीनवेम्यां च पुनर्वसौ । मध्याह्नकर्त्ते

(6A)

लग्नेजातोरामस्वयंहरिः। दशाननवधार्थिभूमारणायत्र। दाननानं वेनशीष
 देस्यानां निधनापवा। परित्राणाय साधुनं जातोरामस्वयं हरिः। गृहणाद्यमयाद्
 नं ज्ञाते भिः सहितो नघ। न स नेषु महानेतृरामन्द्रमनोदयै। गृहणाद्यमयाद्यन्नं
 ब्रह्माद्यै न बन्दितो। जाते योलकृत्यनाशाय कोसल्याङ्गरेपिच। गृहणाद्यमयाद्यन्नं
 सौभेष्या सहितो नघ। इक्षिणागेदशारणं पुन्ना चैव एतत्परो दृष्टोऽहमनंदेवं महान्
 रुन भूप्रभां। वै नशुल्काद तुर्दशी कुलभूमि पूर्णग्राम्या। पूर्वद्विने सायं त्रिमुहूर्तीभावे वेधा
 परितिकमलाकरणाऽन्नेनारोपद्याः। तत्र इति भूमुहूर्तदश्यादेहार्थः। वै त्रयोर्णि
 मासी। त्रिमुहूर्तसत्वेपरा। अन्यथा पूर्वः॥ गृहिदमनारोपः कार्यः। दृश्यै न मासः॥
 इवेष्वाः षोडशधारिकाः पुष्ट्याः॥ अस्य वेश्वारव्यमासः॥ तत्र वेश्वारव्यमासान्। लुतामन्तर
 मेष्वेषु प्रान्तःस्तानं निधीयते। हविष्यं त्रिलक्ष्यं यमहापातकनाशनमिति। दूतसेवर
 मासउल्लः॥ यस्तद्यपाप्नेत। मधुमासस्य शुल्कायामेकादश्यमुयोषितः। पञ्चरात्रया
 च दश्यां वभीवारमेष्वसंक्रमणानुवाा। वै शारवशुक्लतीयाअक्षय्यत्वतीयासापूर्वा

(7)

८

लुभाविनीयात्या। दिनद्वयेतद्वास्त्रोपरैव। तत्रधर्मपदानमुक्तं। एषधर्मपदोदत्तोत्रे
 स्मृतिशुश्रीवात्मकः। अस्यप्रदानात्प्रतिपत्तिरोधपिवामहान्। गंधोदकतिष्ठैर्मत्रं
 साक्षकुम्भं प्रक्षान्वितं पितृभ्यः संप्रदास्यामि अस्तप्रमुक्तिष्ठुतु। गोरीब्रतेनुसु
 हन्तीमात्रापिपरा। हयं पुगरादिरणि। माघवंत्सर्वाकाङ्क्षानभस्येचन्नमोदशा। ततोषा
 मीधूनेशुक्लानवम्बूजेयुगादयः। एताः प्राणाग्रायाद। उत्त्यव्यापिन्यद्वितीस्मृ
 त्यर्थसार। दिनद्वयेतत्सत्वपरैवेत्तिरुद्धारः॥। रणपामृतेकालाद्दर्शनुश्राद्धारोभ्य
 राहुव्यापिन्यद्वितीयादुः। हयं परभुरामजः। सप्तरोषव्यापिनीयात्या। दिनद्वयेतत्त्वेषरा।
 द्वाष्ट्रावेंरातः समव्याप्तोवपरा। विष्वमवत्त्वपि क्षमासाक्षात्मवदिनव्याप्तोवपरा॥
 + वैशाखशुक्लचतुर्दशीनृसंहन्तयंती॥ सं... व्यापिनीयात्या। दिनद्वयेतत्त्वेषरा
 हात्यः॥। भूलसरस्त्वाभोवधन्वसंस्कारेनाभव। देहदयेननाशायज्ञानः सिंहः स्वयहरि।
 गृहाणाद्यमित्यादन्तं लभ्यमास्त्वहन्तकुमारिन्। प्रक्षादाश्चित्प्रारम्भाद्यहिरण्यकेनिष्ठुकिरु।
 कृतधर्मप्रतिष्ठाय ब्रह्माद्यान्वदहतव। नमोस्त्वदेवदेव सख्यनन्तप्रलदामक। अच्युष्ट
 हाणभगवन्दकालस्त्विन्नमोस्त्वतो। वरदाभ्यहस्तशत्यनन्तप्रलदामक। भक्त्वनुग्रह

(A)

लक्ष्मीशगट ॥ हिरण्यकुवधार्थायस्तंभास्मकरितोहरिः । प्रकादवरदोहनगृ ॥ उष्णदेश
प्रशमनस्त्रासज्जनपालक । युहाणाभ्येमयादत्तेन्नाहिमान्तरसरा । उपोष्यच
यनुईश्योदैश्वारवेमुक्लेपस्मक । ननक्तुश्वनं पुण्यमङ्गोरवसेषतः । स्तंभा
उद्धनदेवेशदेहेत्यद्वन्यमर्दन । उपोष्यकरिष्यामन्त्रसिंहनन्तुष्टय ॥ इतिवैशास्त्र
अथडयष्टः ॥ मिष्टुनेपराः षोडशामरिष्टुष्ट्याः ॥ न्यष्टुष्टुकान्तीयाद्भाप्रतेरु
र्वदिश्वाग्राम्या । उपेष्टुष्टुकान्तीयाद्भाप्रतेरु
छादिनेत्वाद्विष्टुष्टुष्ट्याकाया । उपेष्टुष्टुष्ट्यामासीमावन्नीब्रवेष्टुष्टुष्ट्याग्राम्या ॥
अष्टादशमीमितायद्भुद्धि । नदासावन्नीब्रवेष्टुष्टुष्ट्याभवः । कमङ्गाकर्स्त्व
नेत्तस्त्वमानः ष्टुष्टुष्ट्याह ॥ इतिज्येष्टुष्टुष्ट्यासः ॥ कर्केष्टुष्टुष्ट्यास्त्रिंशत्तद्धुः पुण्याः ॥ निशीधानं
तरं उद्यंयाबुत्कर्कसंकूतोदिनांतेष्टुष्टुष्ट्याद्विनेपंचेनाङ्गः पुण्याः ॥ अभाषाद्युष्ट्याः ॥ आषाद्युष्ट्याः
शुल्कादैश्याभुराधायोगरहितायांपारणं कुर्यान् । आभाकासित्यस्त्वं षुमेत्रभवेण
रेवती । संगमेनहिभोक्तव्यं द्वादशीहरेन् । असंभवं प्रथमपादानुराधायास्त्व

(8)

७

नेता तदुक्तं विशुधर्मे। मैत्रायणादेख पितीह विशुर्वैश्वगम अपि वर्त्मेति। पौलं य
 पादे प्रतिकोषं मैति सुजिप्रकोषं परिवर्तनं मैव बृद्धं। अस्यामेव विश्लोः सुज्ज्ञमहात्म
 वः। चातुर्मास्य व्रतारभं एकादशं द्वादशं च। इदं प्रलभासे नकार्यं। चातुर्मास्य व्रतं
 कुर्वा धार्मिकं विज्ञाय तोन रहति। अस्यानियतं चार्यं कांश्चतुरो मासान्वाहये लेन चि
 न्नरः। व्रते न नो चेदा प्रोत्तिकं त्वं त्वं इवं असंभवे तुलार्कं पिकर्त्वं त्यव
 लत रहति। अस्यारभश्च शुक्रास्त्रादावचित्तायः। आशो च मध्ये द्वितीयाद्यारभो भवति।
 इदं च निवासकादिभिरपि कार्यं। शिवं च यज्ञसंयुक्तो भानो वागणनामकं। कृष्णा
 व्रतस्य नियमं यथोऽक्षुलभाग्नवत्। चातुर्मास्य व्रतसंख्यः। गृहीते स्मिन्न व्रते र
 य द्यपूर्णमित्र्येत्प्रहं। तन्मेभ्य न तु संपूर्णत्वं सादाङ्गनादेन। श्वकादै। चेत्वा येता निं
 निश्चानि च तुराश्रमवर्णनां। प्रथमे मासिकर्त्वं नित्यं शक्तव्रतं न रैः। द्वितीये मा
 सिकर्त्वं दीधि त्रयमनुज्ञम्। प्रयोग्य व्रतं तत्रीये तु तुर्थे तु निश्चामय। द्विद्वयं बहुवीजं च

(8A)

हृताकं च विवर्जयेत् । निस्मान्मेतानि विभ्रें इव तान्याङ्गमनीषिणः ॥ आवाठपोर्णमासी
 कोकिलाद्वते साशाङ्कव्यापिनो ग्राह्या । अस्मामेव व्यासद्वौ लक्षा । तत्र त्रिसुहृत्ता चे
 स्तरैव उंभौ भैकर्कारके चेव कन्यामांको मुक्ते रवो । रोमरखंडं गृहस्त्वपि तन्माशयत्वैय
 मः । धनुः उंभौ द्विधाकृत्वा पूर्वभागं या त्यजेत् । कर्त्तस्यांतिसंपादं सर्वं कन्यांपारि
 सज्जेत् । अथ नदीनां ऊर्जो दोषः । सिंह कर्त्तव्यसर्वानद्योरजस्वलाः । तासु सनानं
 न कुवीति वर्जयित्वा समुद्रगाः धृत लक्ष्मीः । इसावाढः । त्वं हेष्टुः । षाडशधरिणः
 पुण्याः । अभ्रभ्रावणः । आवणामुहृष्ट नीयाकुमारी भिर्मी समाजं गोरी पूज्या । त
 त्रमुहृत्तमाज्ञापि परतिरामको लुक । प्रतिरामुल्लच्छुर्यं कुमारके रेकविंशति
 ग्राथिभिर्मुत्सर्वरूपागणो द्वाः पूज्यः । अत्र त्रिसुहृत्तो च त्यरेत् । आवणामुल्लपंचमी
 नागपूजा दोषरा । एवमेवावाठकान्तिकमार्गाविषयं च व्याप्ताय । आवणामुल्लपंचमी
 दृश्यापविभारो व्याप्ताय । तत्र पूर्वाग्राह्या विशेषश्च न तुर्दशी वत् । अत्रैव अवण
 श्वेतुपाकमी । तत्र धनिष्ठामुक्तः । अवणो ग्राह्यः । उत्तरावाठाविद्वस्त्रेन ग्राह्यः । पू

(9)
८

वैष्णुरुत्तराषाढायोगे परेद्युः श्रवणाभरवेधारकाद्यन्वनेवाहस्तयुक्तपंरम्पासौ
कार्यात्तथैव संक्षांसादावपि पंचम्यां तैत्तिरीयाः कुर्याः कात्यायनादीनोदिनद्वये पूर्व
हृव्याम्नो एकदेशस्य त्रैष्ट्रैवैति हमादिः निर्णयामृतस्त्वं सर्वपञ्जीः शाश्विनों शोट
यिक्षमेव परम्पर्मुक्त्वा त् । रामकौतुक त् इव प्रायोति । अस्मिन्कर्मणि उभयोनि
सः । अकरणो प्रस्यनायोपिरामकौतुकः । लधमोदोपविज्ञारोषणादोष्टवेच्चाभ्र
स्यामेव रक्षावंधनं । छद्मारहितयोः । श्रवणाकर्मणि अस्त्रमययोगिनीया
त्या । श्रावणकृत्तीयाकज्जलीसं । ताप्यायात्या । उत्त्रैव द्वैत्वा च तु धीविकृता
त्सायाकृत्यापि नीयात्या । दिनहृष्पलत्तर्हीश्वावण्णकुम्भसहस्रमीश्विनलान्त्रेष्ठ
वा । श्रावणकृष्णाष्टमी सार्वद्वार्ष्यापि नीयात्या । उभययुनिशीथयोगेतदभावे
यु वापरेवारोहणीयोगेम्यं च तु धर्माप्तवैष्ट्रैवैति हृष्णीयोगेष्टर्वा । परेषु रेव
चेत्परा । उभययुनिशीथेरोहणीयुनात्परेव । पूर्वेषु युनिशीथे हृष्मीपरेषुः रोहणी

(9A)

तदामाध्वमतेपरा। हेमादिमतेपूर्वा। कमलाकरस्तुपवासद्यमाह। पूर्वेयुयोहिणी
 परेयुरहृसीतदापरा। उभयदिनेऽष्टमीरोहिण्मोः निशीथसंबंधत्वेष्टेव। अथाध्यः।
 जातःकं सवधार्भीमधुर्मतेत्क्षापनामुस्त्रभारोत्तारणायच। कोखाडांविनाशायद्देश
 नांनिधनायच। पांडवानांहिनार्थविधुर्मतेत्क्षापनायच। गृहाणाध्यमियादत्तनिध्यध्य
 तेनमोस्तुते। ईरोहाणविस्मृत्युर्मतेत्क्षापनायच। गृहाणाध्यमियादत्तरोहिण्या
 सहतःशाश्वान्। इत्यध्यदित्याप्रार्थये। अस्त्राभित्यानिराहारः श्वोभृतेपरमेश्वरा। भो
 भ्यामपुंडरीकाक्षमज्जस्मिन्नज्ञाध्यम। ॥५॥ तिथ्यर्थस्त्रियोदयार्णकुर्यात्। नस्त्रांतेना।
 अन्नराज्ञानविपारणंकुर्यात्। यदा। रामिसार्द्धप्रहरेनानस्त्रांतेष्वदोषवासएन्।
 अन्नगोप्रसवेऽज्ञुनस्मागेनारदः। भानोऽस्मिंहगतेचेवयस्यगौः संप्रसूयते। मरव्यं
 तस्यनिर्दिष्टुंष्ठुर्मीसेन्संशयः। तत्रशांतिंप्रवक्ष्यामिषेन्संपद्यतेशुभ्रां। प्रसूतोत
 क्षणादेवतांगांविप्रायदापयेन्। ततोहामंप्रकुर्वीतिष्ठात्त्वेराजसर्वपैः। आकृती

(१०)

८.

नां एता कानां भवुतं त्रुद्यात्तः। याहुतिजिग्रायं होमः। सोषबासः प्रयत्नेन रथादिप्रा
 यटभिष्णां निति तथा। सिंहराशी त्रैसूर्यगो प्रसूर्यदामेवत्। वोषे ब्रह्माहीत्ते
 दिवेवाभवतीतथा। तदानिष्टुंभवो त्वं त्रैशां त्रिकं चरेत्। अस्य बासे त्रिसूक्तेन ते
 द्विस्त्रोरिति नं ब्रतः। त्रुद्यात्तेत्तदेव न तप्तमाहूल्याधिकं। मृत्युं जयविभाने न त्रुद्या
 त्रैतथाधिकं। श्रीसूक्तेन तथा स्त्रायाधिकं त्रुद्यापुनः। मध्यरात्रेन शीथेवावदागोः
 केदते सदा। ग्रामेवास्त्वगरहेवापि शांति त्रुद्यादिशत्। एवं श्रावणेव उवाप्रस
 वो दिवादिनै निषिद्धः। तत्रुद्यमथवेऽपि शर्वपार्वतीष्टु। नाशेवुधेव माहीशी श्राव
 णेव उवादिवा। सिंहेगावः प्रसूयं तेस्यां धनो मृत्युदाम कारृति। अत्र त्रुद्याम तारयाशं
 तिः काया। इति श्रावणः॥ कन्यायां पराः षोडशायादिकः पुण्याः। अथ भाद्रपदः॥ भाद्र
 पद श्रुत्तं तत्रीया हीरतालिकात्र तेसंसूर्णा पिष्ठर्वास्य उज्या। मुहूर्तमात्रापि पौर्वेव। भाद्र
 पद श्रुत्तं तत्रीया भाद्रपद नीया। उभयादि ने वाम्पै चूर्वेव। भाद्रपद श्रुत्तं

९.

हेनादिप्रे पंचमीक्रूषित्रतेमध्याकृत्याविनीपरायात्या। माधवमते पूर्वा। रामकौलुके क्रूषुदयेषु जावि
 धानाइन्नियागिनीग्राह्या। भापदभुक्ताष्टमीहृवरियासाहृवायात्या। इममेवञ्चेष्ठा पूर्व
 नेत्र्येष्ठायोगवरोनपूर्वीपरावायात्या। तिनाद्युपोगेष्ठा। हास्तिणास्त्रस्त्रभूरुरुर्विता
 भाइपदभुक्तहृदैश्यांश्रवणयोगेरहिताया। पारणं कार्यं। भपरिहार्यथोगेमध्यमध्यवंशात्
 नाइप्रस्त्यजेत्। स्कारदश्यांश्रवणयुक्ताइदाश्याये ॥१॥ गेमात्रेणाविसुखलयोगमाहत्तमादिः।
 निर्णयामृतश्रवणस्येकारदश्याइदाश्याये ॥२॥ अनावयथेति। निशीथानंतरमकेद्याज्ञाधिकम
 त्रमविविस्त्रस्त्रभवानेतदापूर्वेव। स्मरश्या ॥३॥ उदयव्यापिनीग्राह्येति। दिनद्वयेऽदयमोगपूर्वा।
 पंदेकादश्यामेवश्रवणोनदादश्यांतदा ॥४॥ यदाहारश्येऽप्स्त्रयुक्तातदापरा। कमलाकस्त्रूप
 वासदूयमवरता। हेमाद्यस्त्रपूर्वामेकादश्यात्यन्त्काहादश्यवोपोद्याह। भापदभुक्तयु
 दृशीअनंतव्रतेन्निमुहूर्तायोदीपकीग्राह्येतिमाधवः। घटोमात्रापीतिनिर्णयामृतः। दि
 मद्येष्योदयिकल्पपूर्वा। अथमहालयः। आषाढीमूवधिं इत्यापंचमं पक्षमाश्रिताः।
 कासंतिपितरम्बृहस्तु अन्नमप्यन्वहं जलं। कन्मागतेसवित्तरियान्वहानिकुषोडशाक

मूळ प्रत पाहण्यासाठी संपर्क

इतिहासाचार्य वि.का. राजवाडे संशोधन मंडळ, धुळे
राजवाडे पथ, गल्ली नं. १, धुळे-४२४००९ (महाराष्ट्र)
दूरध्वनी क्रमांक (०२५६२) २३३८४८
Email ID : rajwademandaldhule@gmail.com